PRINCIPIUL UMANISMULUI ÎN PROCESUL CONTRAVENȚIONAL

THE PRINCIPLE OF HUMANISM IN THE CONTRAVENTION PROCESS

ȘENDREA Cristina,
studentă, USM

Consultant științific:
PANTEA Oleg,
dr. conf. univ., USM,

Summary

The main purpose of this paper was the complex and multilateral research of humanism as a principle of the institution of legal liability in terms of its emergence, evolution, content, role and place in the system of principles of legal liability. The entire legal regulation is intended to protect, as a matter of priority, the person as the supreme value of society, its rights and freedoms. The principle of humanism presupposes that all regulation in the matter of contravention must express the fundamental interests of man.

Key words: *principle, humanism, contraventional process, rights, freedoms, offender, victim, legal liability*

Dreptul contravențional apare în conjunctura unei ramuri distincte a dreptului și datorită principiilor fundamentale în materie contravențională. Principiile reprezintă categorii ideologice ce apar și se dezvoltă în conștiința socială a oamenilor sub presiunea întregii totalități de relații sociale, specifice unei anumite trepte de evoluție socială, se întruchipează în activitatea conștientă, volitivă și perseverentă a omului. Relațiile existente determină obiectiv conținutul real al principiilor. În diferite domenii de activitate socială, aceste idei directoare apar ca rezultat al activității creative a omului în contextul realității înconjurătoare. Cu toate acestea, deși sunt recunoscute de oameni, nu toate ideile directoare pot fi principii științifice, ci numai acelea care reflectă, în mod adecvat, legitățile obiective și tendințele evoluției istorice. [2, p. 19]. Principiul, ca idee directoare ce reflectă calitățile de conținut ale fenomenelor, acționează simultan, ca o cerință ce determină activitatea și comportamentul oamenilor. Principiile dreptului, fiind idei generale și directoare în conținutul realității juridice, dobândesc caracterul de cerință normativă, de normă generală (universală), de normă-principiu.

Principiile dreptului îşi găsesc nu numai reflectare, dar, de regulă, şi consfinţire în legislaţie, indiferent de caracterul lor normativ şi de faptul că realizează o acţiune de reglementare a relaţiilor sociale, a comportamentului uman. Ajunşi în acest punct, putem formula următoarele caracteristici generale ale principiilor dreptului: – determinarea socială; – caracterul generalizator; – reflectarea şi consfinţirea în norme juridice (dreptul pozitiv); – acţiunea determinantă asupra proceselor realităţii înconjurătoare şi asupra evoluţiei fenomenelor; – caracterul obligatoriu (în sensul respectării principiilor) pentru toate subiectele de drept. Principiile dreptului, în individualitatea lor, au conţinut propriu, specific; au o sferă determinată de aplicare şi un cerc concret de subiecţi, cărora le sunt adresate; au forme specifice de realizare.

În ramura dreptului contravenţional, principiile sunt idei directoare, care călăuzesc elaborarea şi realizarea normelor de drept contravenţional, fiind astfel prezente în întreaga reglementare juridico-contravenţională. Toate normele şi instituţiile dreptului cщntravenţional se subordonează principiilor fundamentale, iar acestea din urmă exprimă o anumită concepţie de politică contravenţională.

Tocmai analizând rolul evidenţiat al categoriei de principiu pentru sistemul dreptului, ne dăm seama cât de importantă este alegerea şi reglementarea acestor principii. Pe lângă faptul că orientează întregul sistem de drept şi îl caracterizează, principiile fundamentale ale dreptului sunt la fel de importante pentru totalitatea instituţiilor dreptului sau ale ramurilor de drept în particular. Odată formulate şi consacrate, principiile dreptului sunt transpuse şi în texte legislative, moment din care se poate admite şi faptul că au forţă general-obligatorie, fiind integrate în cadrul sistemului general de drept. Dreptul apare ca o totalitate de norme sociale obligatorii.

Autonomia dreptului contravenţional, pe lângă prezenţa obiectului propriu de reglementare, a metodei specifice de acţiune reglementativ-juridică, presupune şi existenţa unor principii proprii acestei ramuri a sistemului de drept. Principiul umanismului, de rând cu celelalte principii ale răspunderii juridice, asigură existenţa şi evoluţia răspunderii, ca direcţii de urmat, norme cu un caracter obligatoriu, de o autoritate şi o generalitate globală. Principiul umanismului se plasează în vârful piramidei normelor juridice care formează instituţia răspunderii, comportând o serie nedefinită de aplicaţii. Umanismul constituie una din trăsăturile esenţiale care defineşte omul, moralitatea sa şi fundamentul său valoric.

Termenul de ”*Umanism*” *provine din* latină:”*humanitas*”= omenie,

umanitate. Umanismul înaccepțiunea sa modernă poate fi definit ca fiind o poziție filozofică care pune omul și valorile umanemai presus de orice.

Umanismul este nu numai un principiu al dreptului contravențional, ci și un **principiu al politicii contravenționale**, deoarece statul este obligat să găsească instrumentele sau mijloacele apte să-i resocializeze pe cei care comit contravenții și să-i protejeze pe cei care ajung în postura de victime ale contravențiilor. Într-adevăr, dintr-o altă perspectivă, statul este obligat să creeze cadrul legal optim pentru a-i reinsera cu succes în societate pe cei care comit fapte antisociale și pentru a oferi protecția necesară victimelor.

Principiul umanismului este consacrat atât în izvoare interne, cât și în tratate internaționale. În anul 1984, la New York, a fost adoptată Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente, cu cruzime, inumane sau degradante. [7]

Potrivit art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO): „*Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante*". [6]

Întreaga reglementare juridică are menirea să apere, în mod prioritar, persoana ca valoare supremă a societății, drepturile și libertățile acesteia. Principiul umanismului presupune că întreaga reglementare în materia contravențională trebuie să exprime interesele fundamentale ale omului. Acest principiu acționează în doua direcții: este asigurată protecția persoanei ca parte vătămată, ale cărei drepturi și interese legale sunt lezate prin contravenție, și constrângerea contravențională față de persoana care a comis fapta, însă aceste măsuri de constrângere trebuie să aibă un caracter uman, respectându-se drepturile persoanei la asistență juridică, asistență medical, demnitate umană etc. Măsurile de contrângere, inclusive sancțiunile contravenționale, pe lângă funcția coercitivă, trebuie s-o îndeplinească și pe cea de educare a cetățenilor în spiritual respectării legilor și a altor acte normative din convingere. Legea contravențională trebuie să asigure securitatea persoanei și tratamentul ei uman în cadrul procedurii contravenționale. La aplicarea măsurilor de constrângere contravențională se evită cauzarea de suferințe fizice, morale și material, precum și lezarea demnității omului. Nimeni nu poate fi supus la torturi, nici la pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante. [5]

Răspunderea contravențională, ca modalitate a răspunderii juridice, a reprezentat de-a lungul timpului o problemă complexă care continuă să

genereze controverse în doctrina juridică. Materia contravenţiilor se bucură de o vechime remarcabilă, natura juridică a regimului contravenţional fiind supusă însă, de-a lungul timpului, unor numeroase schimbări. Răspunderea contravențională constă „în obligarea persoanelor fizice și juridice, vinovate de săvârșirea contravenţiilor, la suportarea sancţiunilor aplicate de autoritățile publice competente".

Răspunderea contravențională este întrepătrunsă de prevederile principiului umanismului, fapt dovedit prin Codul Contravențional al Republicii Moldova, care prevede în art. 374 că „procesul contravenţional se desfășoară pe principii generale de drept contravenţional, în temeiul Constituției, al prezentului cod, al Codului de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum și al normelor dreptului internaţional și ale tratatelor internaţionale cu privire la drepturile și libertăţile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte". Principiul umanismului se opune adoptării unor sancţiuni contravenționale inumane sau degradante. De asemenea, regimul executării sancţiunilor trebuie să aibă ca scop reeducarea socială a contravenienților.

Nu putem trece cu vederea și faptul că majoritatea principiilor procedurii contravenţionale își au începuturile în textul Convenţiei pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăţilor Fundamentale . În mare parte, aceste reglementări cu caracter de principiu se regăsesc în articolele 5. Dreptul la libertate și la siguranţă, articolul 8. Dreptul la respectarea vieții private și de familie, articolul 13. Dreptul la un remediu efectiv, articolul 14. Interzicerea discriminării, articolul 17. Interzicerea abuzului de drept articolul 18. Limitarea folosirilor restrângerilor drepturilor și altele [6]. Aceste principii identifică regulile specifice care guvernează procesul contravenţional. În același timp, principiile generale ale dreptului contravenţional identifică regulile generale prin prisma cărora urmează a fi stabilită și executată sancţiunea contravenţională.

La acest capitol, Constituția Republicii Moldova garantează fiecărui om dreptul la integritate fizică și psihică și interzice tortura, pedepsele sau tratamentele crude, inumane ori degradante. Legea Supremă a statului nu admite, nici într-un caz, restrângerea acestor drepturi. Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante la nivel constituțional este un element important al asigurării că o asemenea conduită interzisă nu va avea loc în jurisdicția statului. Respectarea drepturilor, libertăților și demnității umane, precum și inviolabilitatea persoanei, se numără printre principiile generale ale procesului contravenţional, stabilite în Codul Contravențional al Republicii Moldova.

În conformitate cu acest principiu, legiuitorul și factorii implicați în aplicarea legii sunt obligați să reglementeze criterii de individuaizare și, respectiv, să adapteze sancțiunile contravenționale conform situației specifice persoanelor care au săvârșit contravenții. Principiul umanismului dreptului contravențional are și o altă latură, ce presupune, pe lângă protecția drepturilor contravenienților, ocrotirea victimelor contravențiilor care, datorită preocupărilor referitoare la contravenienți, nu trebuie ignorate din ecuația juridică a raportului contravențional de contradicție. În rezolvarea raportului contravențional de conflict victima trebuie să se bucure cel puțin de aceeași atenție și protecție ca și contravenientul. Beneficiarul imediat al actului de justiție trebuie să fie cel care a căzut victimă faptei ilicite, cu toate că pe un alt plan, mai abstract, efectele realizării justiției radiază mai mult sau mai puțin către toți membrii societății.

În baza celor menționate conchidem că principiului umanismului în cadrul politicii dreptului contravențional din Republica Moldova, se identifică cu cei doi piloni de bază ce caracterizează procesul de executare a pedepsei: instituția individualizării pedepsei și instituția individualizării executării pedepsei. Prevederi ale umanismului, ca principiu general al dreptului și ca principiu special al răspunderii juridice, sunt conținute în actele normative naționale și internaționale, de unde și contatarea că întreaga legislație națională și internațională recunoaște omul ca valoare supremă în cadrul societății contemporane și garantează respectarea drepturilor și libertăților acestuia de către toți subiecții de drept.

Influența principiului umanismului asupra răspunderii contravenționale reiese din multitudinea și complexitatea formelor sale de realizare, ceea ce presupune că întreaga reglementare în materia contravențională trebuie să exprime interesele fundamentale ale omului. Acest principiu acționează într-un dublu sens: – asigură protecția persoanei parte vătămată, drepturile și interesele căreia sunt lezate prin contravenție; – respectă dreptul persoanei trase la răspundere contravențională la asistență juridică, asistență medicală, , precum și dreptul la demnitate.

Esența principiului umanismului rezidă în aceea că statul asigură drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor, protejează demnitatea persoanei, garantează libertatea și inviolabilitatea acesteia. Principiul umanismului, are o serie de trăsături specifice, dintre cele mai importante menționăm: principiul umanismului are forța și semnificația unei norme superioare, generale; se află la baza oricărui sistem de drept. Principiul umanismului reprezintă un factor

de stabilitate, adaptare și integrare în ordinea juridică. Principiul umanismului, ca unul din principiile generale de aplicare a sancțiunilor, oferă o caracteristică reală a conținutului raporturilor dintre societate și persoană. Cu toate acestea, pentru ca principiul umanismului să se realizeze cu adevărat prin aplicarea sancțiunii juridice trebuie ca, în primul rînd, necesitatea acțiunilor umane să fie conștientizată de fiecare persoană. Și în al doilea rînd, gîndurile și acțiunile umane să se realizeze prin apărarea drepturilor și libertăților omului și cetățeanului în stat și în societate. Corectă și umană poate fi considerată doar acea sancțiune ce contribuie la corectarea și reeducarea infractorilor asigurînd totodată securitatea cetățenilor și a societății. În cazul în care pedeapsa aplicată corespunde pe deplin prejudiciului cauzat și nu tinde a-i cauza persoanei culpabile suferințe inutile, atunci ea poate fi apreciată ca fiind corectă și respectiv, umană.

Referințe bibliografice:

1. Codul Contravențional al Republicii Moldova din 24-10-2008, 17-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 78-84 art. 100

2. Pantea O., Antoci A., Drept contravențional. Suport de curs. Chișinău, CEP USM 2020

3. Victor GUȚULEAC, REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT Nr. 1, 2015, Rolul și locul dreptului contravențional în sistemul național al dreptului

4. Convenția cu privire la Drepturile Omului, Roma, 4.XI.1950

Resurse Web:

5. http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54865/ruslan_munteanu_thesis.pdf accesat 04.12.2020

6. https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf accesat 04.12.2020

https://ibn.idsi.md/sites/a/files/imag_file/Rolul%20si%20locul%20dreptului%20contravetional%20in%20sistemul%20national%20al%20dreptului.pdf accesat 05.12.2020